

FÖRVALTNINGSSTIFTELSEN
för
Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB

YTTRANDE
2012-11-28

Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Betänkandet Nya villkor för public-service (SOU 2012:59)

Förvaltningsstiftelsen för Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB (Förvaltningsstiftelsen) avger härmed remissvar över rubricerade betänkande.

Förvaltningsstiftelsen, ofta kallad ägarstiftelsen, yttrar sig över de delar av betänkandet som uttryckligen avser stiftelsen eller dess verksamhet eller som eljest berör stiftelsen med hänsyn till dess uppgift att främja public service-företagens självständighet.

Sammanfattning

Stiftelsen delar utredningens uppfattning att Granskningsnämnden för radio och tv och inte Förvaltningsstiftelsen ska svara för uppföljningen av de anslagsvillkor för programföretagen som avser resursförbrukning, kostandseffektivitet och produktivitet.

Stiftelsen delar också utredningens uppfattning att inte heller i övrigt någon ändring bör göras i fråga om stiftelsens roll och arbetssätt.

I sammanhanget diskuterar stiftelsen vilka möjligheter den har att ingripa mot programbolagens styrelser med utgångspunkt i bl.a. den rapport som Granskningsnämnden årligen lämnar. Vidare erinrar stiftelsen om de möjligheter den har att lämna ägardirektiv.

Stiftelsen har begärt att regeringen vidtar åtgärder för att säkra stiftelsens ekonomi. Det finansieringsalternativ som enligt stiftelsens mening i första hand bör komma i fråga är det av utredningen föreslagna, nämligen att stiftelsekapitalet ökas. Om så inte skulle ske förbehåller sig stiftelsen möjligheten att även fortsättningsvis ta ut koncernbidrag från programbolagen. Stiftelsen vill ej utesluta möjligheten av framtida anslagsfinansiering.

Stiftelsen ansluter sig också till utredningens bedömning att nuvarande ordning för hur ledamöter till dess styrelse ska utses bör bibehållas.

Slutligen avstyrker stiftelsen förslag av utredningen att mandatperioden för styrelseledamöterna ska sänkas från åtta till sex år och att möjligheterna till omval av styrelseledamot ska begränsas.

Ägarfunktionen och hur den kan utövas

Utredningen föreslår inte några förändringar när det gäller Förvaltningsstiftelsens roll och arbetssätt.

Utredningen har övervägt om den uppgift, som Granskningsnämnden för radio och tv idag har vad gäller uppföljningen av de anslagsvillkor som avser resursförbrukning, kostnadseffektivitet och produktivitet, skulle kunna läggas på Förvaltningsstiftelsen, men funnit det mindre väl förenligt med stiftelsens ändamål. Utredningen har i stället gett uttryck för uppfattningen att den uppföljning som Granskningsnämnden nu gör bör avse uppdragen i sin helhet för att tillsynen ska kunna bedömas som effektiv. Utredningen har utvecklat sina synpunkter i detta avseende närmare (bet. s. 99).

Stiftelsen delar utredningens uppfattning i detta avseende.

Stiftelsen vill i detta sammanhang erinra om att några sanktionsmöjligheter inte är kopplade till Granskningsnämndens nuvarande uppdrag och utredningen föreslår inte heller några sådana. I det betänkande som ligger till grund för utformningen av det regelsystem som gäller för programföretagen under innevarande tillståndperiod erinrades om att om Granskningsnämnden finner anledning till kritik har programföretagen möjlighet att själva agera; respektive styrelse kan besluta om åtgärder och styrelsen kan i sista hand avsätta VD (SOU 2008:64 s. 151).

I överensstämmelse med vad stiftelsen anförde i sitt yttrande över sistnämnda betänkande kan följande tilläggas. Det är mindre sannolikt men dock möjligt att ett programbolag missköter sitt uppdrag så väsentligt att det inte framstår som tillräckligt att avskeda VD; det är ju styrelsen som har det övergripande ansvaret för verksamheten. I denna situation har Förvaltningsstiftelsen möjlighet att avsätta styrelsen med hänvisning till att stiftelsen inte längre har förtroende för denna, en bedömning som **bl.a.** kan grundas på den rapport som Granskningsnämnden lämnar om hur företaget uppfyllt sitt uppdrag. Detta innebär således att stiftelsen har en möjlighet att agera om ett programbolag visar väsentliga brister då det gäller att fullgöra sitt program- eller förvaltningsuppdrag, detta trots att stiftelsen i sin ägarroll inte har att ta ställning till programverksamheten.

Om ett förtydligande av uppdraget för Granskningsnämnden kommer att göras i enlighet med det nu aktuella utredningsförslaget och som stiftelsen således tillstyrker kan det finnas ännu större anledning än hitintills för Förvaltningsstiftelsen att uppmärksamma resultatet av nämndens årliga granskning. Granskningsnämndens bedömning av resursförbrukning, kostnadseffektivitet och produktivitet hos programföretagen får nämligen antas bli ännu mer ingående än hitintills, vilket också innebär att Förvaltningsstiftelsen får ett bättre hjälpmedel för att utöva av sin ägarroll.

Det finns inte några särskilda regler för hur denna roll skall utövas utöver vad som anges i stiftelseförordnandet. Stiftelsen har enligt detta till syfte att främja public service-företagens självständighet. Stiftelsen ska tillgodose detta syfte genom att äga och förvalta aktierna i företagen samt utöva de befogenheter som är förknippade med detta. Ett antal förpliktelser anges i första hand i aktiebolagslagen och revisionslagstiftningen.

Stiftelsens konkreta huvuduppgift som ägare är att nominera ledamöter i programföretagens styrelser och att vid årsstämorna ta ställning till frågan om deras ansvarsfrihet; numera utses även styrelseordförandena av bolagsstämorna, där företrädare för stiftelsen uppträder som ensamägare av företagen.

En väsentlig del av stiftelsens arbete upptas av nomineringsarbetet. Stiftelsen har att bedöma förtroendet för styrelserna som helhet likaväl som för de enskilda ledamöterna i dessa. Stiftelsen måste också fortlöpande följa styrelsearbetet i företagen, eftersom det kan finnas skäl för stiftelsen att ingripa även mellan de ordinarie bolagsstämorna. Om det är uppenbart att styrelsearbetet inte fungerar tillfredsställande och det inte bedöms vara möjligt att åstadkomma en förbättring inom godtagbar tid, måste stiftelsen entlediga de ledamöter som utsetts av stiftelsen och snarast möjligt utse en ny styrelse; i ett fall har stiftelsen på detta sätt bytt ut en styrelse i ett public service-företag.

Då det gäller andra inslag i ägarrollen vill stiftelsen erinra om att ägaren genom s.k. ägardirektiv kan bestämma hur ett bolag skall agera i visst avseende; här bör dock som berörts i det föregående erinras om att ett sådant direktiv inte får avse programverksamheten. Det bör också påpekas att ägardirektiv kan lämnas endast vid en bolagsstämma. Eftersom Förvaltningsstiftelsen äger samtliga aktier i programbolagen, kan en sådan dock komma till stånd mycket snabbt. I stället för att lämna ägardirektiv kan - som förekommit vid något tillfälle - i vissa fall samma resultat nås genom rekommendationer till programbolagen. Rekommendationer kan vara lämpliga i första hand i frågor som är av gemensamt intresse för koncernen; eftersom en rekommendation bör föregås av samråd mellan stiftelsen och public service-företagen kan man räkna med att bolagen i allmänhet följer en sådan. I koncerngemensamma frågor kan det, som erfarenheten visar, vara av värde med arbetsgrupper i vilka stiftelsen och programbolagen är företrädare.

Sammanfattningsvis ansluter sig Förvaltningsstiftelsen till utredningens bedömning att det inte bör göras några förändringar när det gäller stiftelsens roll och arbetsätt.

Tillskott till stiftelsekapitalet

Utredningen föreslår att Förvaltningsstiftelsen ska tillskjutas ytterligare stiftelsekapital om 10 miljoner kronor, dock att en ny beräkning av vilket belopp som ska tillskjutas bör ske med utgångspunkt i aktuella prognoser om utvecklingen av avkastningen på Kammarkollegiets räntekonsortium och stiftelsens kostnader.

För att delfinansiera sin verksamhet har stiftelsen under ett antal år tagit ut koncernbidrag från programbolagen. Efter samråd med revisorerna har det totala beloppet år bestämts till summan av kostnaden för upprättandet av koncernredovisningen och två tredjedelar av

stiftelsens revisionskostnader. Fördelningen mellan bolagen har skett med utgångspunkt i den s.k. fördelningsnyckeln.

Stiftelsen vill erinra om att det inte finns några legala hinder för stiftelsen att ta ut koncernbidrag och att den utredare som lade fram förslag rörande public service-verksamheten under innevarande tillståndsperiod bedömde att stiftelsen vid sidan av att använda avkastningen från stiftelsekapitalet borde kunna finansiera verksamheten med sådana bidrag (SOU 2008:64 s. 75). Endast om finansieringsfrågan kan få en godtagbar lösning på annat sätt, ansluter sig stiftelsen därför till uppfattningen att den under nästa tillståndsperiod inte bör delfinansieras genom koncernbidrag.

Efter stiftelselagens ikraftträdande, den 1 januari 1996, kan anslagsstiftelser inte bildas. Därför gör utredningen bedömningen att förstärkningen av stiftelsens ekonomi inte bör ske på det sättet att stiftelsen årligen tillförs medel.

Inget lagligt hinder finns dock för att en existerande stiftelse finansieras på detta sätt. Om detta alternativ likväl skulle väljas, framstår det som naturligt att stiftelsen årligen tillförs medel vars storlek bestäms på samma sätt som för programföretagen, nämligen genom att det vid ingången till en tillståndsperiod bestäms ett belopp som med viss årlig uppräknings ska tillföras stiftelsen.

Det finansieringsalternativ som i första hand bör komma i fråga är det av utredningen föreslagna, nämligen att stiftelsekapitalet, d.v.s. det bundna kapitalet ökas.

Då det gäller frågan om hur stor ökningen bör vara vill stiftelsen anföra följande.

Stiftelsens beräkningar visar att, så vitt nu kan bedömas, stiftelsens fria egna kapital vid utgången av år 2013 kommer att vara av storleksordningen en halv miljon kronor. Detta förutsätter att koncernbidrag tas ut även för åren 2012 och 2013; om sådant bidrag inte tas ut, finns risk för att det fria egna kapitlet kommer att helt förbrukas.

Eftersom ett reservkapital av rimlig storlek alltid måste finnas, måste kapitaltillskottet vara så stort att avkastningen av det bundna kapitalet även i ett långvarigt lågränteläge kan bedömas bli åtminstone lika hög som stiftelsens kostnader.

Stiftelsen räknar med att kostnaderna under den kommande tillståndsperioden kommer att öka modest för den verksamhet som nu bedrivs. Stiftelsens kanslichef avgår inom kort och det måste förutsättas att efterträdarens lön, i motsats till den nuvarande kanslichefens, kommer att belastas av sociala avgifter. Inom kostnadsramen ryms i dag inte kostnader för fortbildning - studieresor och seminarier - som borde vara naturliga inslag i verksamheten för att styrelseledamöternas kompetens på medieområdet ska kunna upprätthållas och utvecklas.

Mot den redovisade bakgrunden är det mycket osannolikt att ett tillskott på 10 miljoner kronor är tillräckligt för att finansieringen av stiftelsens verksamhet ska få en långsiktig lösning. Med nu aktuell avkastning på stiftelsens placering hos Kammarkollegiet (4,4 %) motsvarar koncernbidragen (220.000 kr år 2012) ett kapital på fem miljoner kr.

Med hänsyn till den osäkerhet som i flera avseenden nu råder om stiftelsens ekonomi måste enligt stiftelsens mening en realistisk beräkning av behovet av tillskottsbelopp göras i nära anslutning till att regeringen avger förslag till riksdagen om public service-verksamheten under nästa tillståndsperiod. Denna bedömning stämmer överens med vad utredningen föreslagit.

Ingen förändring av hur styrelseledamöter utses, m.m.

Stiftelsen delar utredningens bedömning att en ledamot av riksdagen även i fortsättningen ska kunna vara ledamot av stiftelsens styrelse. Samtliga riksdagspartier nominerar ledamöter till stiftelsen styrelse. Som utredningen påpekar avser stiftelsens arbete normalt inte politiskt särskiljande frågor och den ordning som idag gäller bidrar till att ge företrädare för allmänheten insyn i programföretagens verksamhet.

Utredningen pekar dock på de uttalanden som gjorts i förarbetena beträffande stiftelsestyrelsens sammansättning, som ger utrymme för en större variation i sammansättningen än den som i dag finns. Utredningen syftar uppenbarligen på att det i den proposition som låg till grund för bildandet av de tre ursprungliga stiftelserna (prop. 1992/93:236 s. 15, betr. den nuvarande stiftelsen se prop. 1995/96:161 s. 72) uttalades bl.a. att i styrelserna borde ingå personer med erfarenhet från olika verksamhet i samhället och olika delar av landet.

Stiftelsen vill för sin del anföra att det inte finns anledning att återigen göra några uttalanden som direkt eller indirekt anger vilka kriterier som bör ligga till grund för en nominering till stiftelsestyrelsen. Det bör liksom hitintills ankomma på partigrupperna i riksdagen att med utgångspunkt i de uttalanden som gjordes då stiftelseformen valdes nominera personer till styrelsen, vilka därefter utan överprövning ska utses av regeringen. Det är en individuell bedömning av tillgängliga kandidater som skall göras vid nomineringsarbetet. Huruvida och i vilken utsträckning riksdagsledamöter kommer att ingå i styrelsen kan variera över tid.

Utredningen föreslår att mandatperioden för styrelseledamöterna i stiftelsen ändras från åtta år till sex år.

Stiftelsen gör följande bedömning.

Till en början kan sägas att stiftelsen - som genom sina egna styrelseledamöter har kännedom om nomineringsarbetet i de olika partierna - anser att det inte finns belägg för utredningens slutsats att mandatperiodens längd, åtta år, kan påverka förutsättningarna för att rekrytera ledamöter till stiftelsens styrelse negativt.

Inte heller konsekvenserna av en övergång till sexåriga mandatperioder är godtagbara.

Enligt det riksdagsbeslut år 1993 som föregick inrättandet av de tre Förvaltningsstiftelserna skulle styrelsens mandatperioder stå i relation till riksdagens mandatperioder så att halva styrelsen skulle utses viss tid efter varje ordinarie riksdagsval (s.k. saxning). År 1999 ändrades mandatperioden för ledamöter i den nuvarande stiftelsestyrelsen från sex år till åtta år som

en följd av att mandatperioden för riksdagsledamöterna ändrats från tre till fyra år (prop. 1993/94:115).

Saxningsprincipen har setts som en fördel genom att ett omedelbart genomslag av valresultatet inte sker; resultatet av två riksdagsval påverkar i stiftelsestyrelsens sammansättning. Det kan nu konstaterats att utredningens förslag, som således innebär en återgång till vad som gällde då mandatperioden i riksdagen var tre år, relativt snabbt skulle leda till att saxningsprincipen skulle frångås. En övergång till sexåriga mandatperioder skulle nämligen innebära att resultatet av allmänna val i september 2018 skulle komma att ligga till grund för *dels* beslut i slutet av år 2019, då mandattiden för sex av de nuvarande ledamöterna utgår, *dels* beslut i slutet av år 2021, då mandattiden skulle utgå för de sex ledamöter som förordnas i slutet av 2015.

I enlighet med det anförda avstyrker stiftelsen att mandatperioden för styrelseledamöterna ändras.

Slutligen föreslår utredningen att möjligheterna till omval av styrelseledamot i stiftelsen ska begränsas på det sättet att omval bara ska komma i fråga när det finns särskilda skäl.

Stiftelsen avstyrker förslaget av följande skäl.

De politiska partierna i riksdagen motiverar inte vilka överväganden som föregår nomineringen av viss person till uppdraget som ledamot i stiftelsestyrelsen. Denna princip gäller även vid nominering till andra offentliga uppdrag, som tillsätts av regeringen. Det finns inte anledning att i detta fall göra ett undantag från denna princip. Ett formellt motiveringskrav skulle också för att vara meningsfullt kräva att regeringen gör en bedömning av frågan om de åberopade skälen för omnominering är bärkraftiga. Detta skulle samtidigt innebära att regeringen gavs rätt att överpröva partiernas bedömning i en personfråga. Detta kan enligt stiftelsens mening inte accepteras.

I beslutet om detta yttrande har deltagit samtliga ledamöter i Förvaltningsstiftelsens styrelse, nämligen ordföranden Ove Joanson, vice ordföranden Åke Gustavsson, Birgit Friggebo, Birgit Hansson, Gustaf Hoffstedt, Mats Johansson, Cecilia Magnusson, Niclas Malmberg, Johnny Nilsson, Karin Perers, Helene Petersson, Oscar Sjöstedt och Inger Strömbom.

Lennart Persson har varit föredragande i ärendet.

Stockholm som ovan

Ove Joanson

**Förvaltningsstiftelsen för Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges
Utbildningsradio AB (organisationsnummer 802404-6982)**

Birger Jarlsgatan 116

114 20 Stockholm

